

ràcter religiós-econòmic: *santmiquelada*. Amb l'ajut dels atlas lingüístics de la Romània i de diversos diccionaris i glossaris dialectals podem constatar en tots els dominis lingüístics neolatins aquest mateix fet: denominacions paral·leles a les catalanes es troben ací i allà, gairebé soterrades, però, amb la imposició dels derivats d'*autumnus*. El mot culte, el mot creat i mantingut per l'escola, es va imposant: aviat aqueixes afloracions de denominacions populars s'acabaran d'extingir; sols el domini català resta ferm. En català antic trobem el mot *autumne*, d'indubtable origen culte: el constatem des del naixement de la literatura catalana fins a la darrereria del segle xv. Al segle xvii, en fra Miquel Agustí trobem la paraula *tardor*, esdevinguda avui la forma literària. És una forma que ve del nord del nostre domini i va imposant-se ràpidament. Des del moment que guanya Barcelona la capitalitat del domini, queda confirmada la seva fortuna. El mot *tardor* davalla cap al sud, i amb la llengua literària vola pertot arreu: escriptors baleàrics i valencians l'empren. Per què no tenim un derivat d'*autumnus*? El català conegué la gran decadència a partir del segle xvi: contràriament al que succeí en altres dominis, ni l'escola ni una llengua culta no imposaven una norma. Les denominacions populars continuaren vivint. Amb la Renaixença s'adoptà un mot nòrdic, i la llengua literària l'imposà. A Mallorca i a València, on l'influx d'aquesta és gairebé nul en el poble, la paraula *tardor* és desconeguda. La història de la difusió d'*autumnus* en les llengües neolatines té un cert paral·lisme amb la difusió de *tardor* en el domini català.

Intervenien els Srs. F. DURAN I CAÑAMERAS (no sentí dir *tardor* en la seva infantesa), M. COLL I ALENTORN (conegué d'infant el mot *tardor*, però s'adonava que tenia poca vitalitat), J. CARBONELL (cita *entrada d'hivern* com a sinònim popular aproximat de *tardor*) i el PRESIDENT (suggereix l'estudi de la traducció del Palladi feta per Ferrer Sayol i les d'altres tractats d'agricultura del període medieval).—CARME BOYÉ, Secretari.

4 febrer 1953: Art i Arqueologia. — Presideix el Sr. J. DE C. SERRA I RÀFOLS.

El PRESIDENT presenta un exemplar d'*Ilduro* (*Estudi arqueològic i topogràfic des dels temps prehistòrics fins a la destrucció d'Iluro*), treball coronat l'any 1949 amb el Premi Rubió i Lluch de la S. C. E. H., publicat recentment per l'Institut, formant part de les «Memòries» de la seva Secció Històrico-Arqueològica.

El Sr. MIQUEL TARRADELL s'ocupa de *Noves descobertes arqueològiques al Marroc*. Es refereix a la comunicació que presentà fa dos anys exposant el resultat de les seves excavacions al Marroc espanyol, especialment a Lixus, on han estat fetes les descobertes més interessants corresponents a les èpoques púnica i romana. Des d'aleshores, diu, més que no pas fer noves troballes, han estat suscitats nous problemes. Lixus és, segons els textos d'època romana, amb Cadis i Utica, la més vella ciutat fundada pels fenicis a la Mediterrània occidental: el temple de Cadis fou erigit l'any 1200 abans de J.C.; Utica, poc temps després. Bé que les excavacions no han donat cap objecte que pugui ésser datat amb seguretat abans del segle vi abans de J.C., els materials trobats són importants per a l'estudi de la colonització fenicio-púnica a l'extrem occidental del món antic. Els treballs a Lixus s'han fet seguint dues orientacions: buscar la ciutat fenícia, i excavar sistemàticament tot el recinte. Anteriorment ja s'hi havien fet excavacions per francesos i espanyols, en les quals es descobriren restes d'una fàbrica de conserva de peix i de garum d'època romana. Però les troballes més importants són les d'època anterior a la colonització romana, sobretot els materials corresponents a la colonització fenicio-púnica que interessin per a l'estudi d'aquesta civilització a l'extrem occidental del món antic. A part un escarabeu egipci i una esfinx de marbre, part d'un tros de divinitat púnica, el que té més interès és la ceràmica, puix que ens dóna tipus que permeten d'establir una pauta cronològica aplicable al nord d'Àfrica occidental i a bona part de la Península Ibèrica: hom hi ha

trobat exemplars de ceràmica campaniana i un tipus de ceràmica estranya relacionada amb Xipre, probablement ceràmica colonial del món púnic. Cal remarcar també dins aquest període pre-romà el descobriment, el 1952, de dos nuclis urbans de segura influència cartaginesa, a la costa de la zona de Tetuan, Sidi Abdselam del Behar, i Emsà. Pel que fa a l'època romana, cal assenyalar, a Lixus: l'acabament de l'excavació de la gran casa anomenada de Mart i Rea, amb troballes de dos grups de bronze representant Hèrcules i Anteu, i Teseu i el Minotaure, així com un *kliné* o llit hel·lenístic, a part d'altre material. I la reexcavació, com a preparació de la pròxima publicació de l'única basilica cristiana, de tipus africà, fins ara coneguda al Marroc, i que encara és inèdita. A més, es troben a Lixus restes d'unes termes d'època tardana, un fòrum, mosaics i una moneda de l'emperador Gordià. Segurament les invasions de francs i alamans destruïren la Lixus romana. El Sr. Tarradell ha acompanyat la seva exposició amb fotografies de les excavacions i de les troballes.

Intervé el PRESIDENT (remarca l'interès dels treballs del Comunicant a Lixus, sobretot pel que es refereix a l'estratigrafia, que pot ésser-hi ben estudiada gràcies a la fondària assolida i a la llibertat de treball pel fet d'excavar terrenys deshabitats i sense cultius). — R. ALBERT I LLAURÓ, Secretari.

14 febrer 1953: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT presenta el Sr. Georges Peyronnet, Llicenciat en Història, de París, i dona compte de les investigacions que actualment duu a terme als arxius de Catalunya i d'Itàlia.

El Sr. GEORGES PEYRONNET exposa la seva comunicació sobre *La politique italienne d'Alphonse le Magnanime*. Manifesta que ha vist defensades dues posicions quant als resultats de la política italiana d'aquest rei: la del Sr. Ferran Soldevila i dels historiadors napolitans, els quals la consideren nefasta des del punt de vista econòmic, inspirada per les seves ambicions personals i amb un excés d'objectius, aportació dels Trastàmars a la política de la Confederació; i la del Sr. J. Vicens i Vives, que qualifica aquesta política de mediterrània i consolidadora de la tradicional de la Confederació catalano-aragonesa. Examina les circumstàncies de la intervenció d'Alfons prop de Joana de Nàpols i n'estudia els precedents italians des del 1414. L'acceptació de l'oferiment de Joana de Nàpols després de la pacificació de Sardenya i l'anada a Còrsega mostren bé que Alfons vol consolidar la potència mediterrània de la Corona de Catalunya-Aragó. Sabia que darrera les pretensions dels Anjou hi havia la casa de França, que des de sant Lluís no cessava de pressionar els Estats italians. El 1430 l'oposició del Papa i la guerra de Castella fan que Alfons abandoni Nàpols. Però el 1435, morta Joana de Nàpols, el *Magnànim* retorna a Itàlia: França es troba al ple de la Guerra dels Cent Anys, tot i que, després de l'arranjament d'Arras amb la casa de Borgonya, ha estat reforçada. Explica l'evolució dels Estats italians fins a la pau d'equilibri de Lodi (1454), i mostra que, a més d'entrar a Nàpols i conquerir-lo, havia posat els ulls en la Itàlia del Nord i pensava sempre en l'equilibri d'aquella península. Creient que Itàlia seria un pes massa dur per a la Corona de Catalunya-Aragó, reglamentà la seva successió a Nàpols legitimant els seus fills naturals. El Sr. Peyronnet es pregunta si efectivament la política d'Alfons fou perjudicial als interessos de la Confederació. Creu que fou en realitat un episodi més de l'intent de destruir la potència francesa a Itàlia i de fornir avantatges al comerç català. Si fou un rei despenedor, és perquè el seu absolutisme li donava un control il·limitat de les finances de l'Estat.

Intervenen el PRESIDENT, el Sr. F. SOLDEVILA (no creu l'empresa d'Alfons el *Magnànim* exempta de qualitat, però el fet de no limitar-se a la conquesta de Nàpols, amb l'allargassament consegüent, i la guerra contra el soldà d'Egipte el posen en desacord amb els mercaders catalans; tot plegat per a desembocar en la pèrdua de Nàpols